

В связи с вышеизложенным представляется возможным сделать главный вывод, что коллизия, связанная с правовым определением факторинга, разрешается следованием принципу хронологической последовательности. Наиболее полное и точное определение факторингу дала глава 73 ГКУ, однако и там, в достаточной мере отображено только стержневое отношение, позволяющее полностью. Для того чтобы корректно определить факторинг необходимо доработать нормативно-правовые акты, дополнив их, так как без указания консенсуального типа договора, а также условной и гипотетической задолженности и, следовательно, выплат, данные определения будут не просто неточными, а не отражающими в полной мере юридическую природу факторинга.

Список литературы:

1. Стаття 1077,1083 Глава 73 – Гражданского кодекса Украины // http://meget.kiev.ua/kodeks/grazdanskij_kodeks/glava_73/
2. Пункт 3 Стаття 49 – Закон України «О банках и банковской деятельности» от 07.12.2000 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14/page4>
3. Пункт 10 Стаття 1 – Закон України «О налоге на добавленную стоимость» // http://www.ubc.ua/Law/ndc_r.html
4. Пункт 2 Стаття 1 – «Об утверждении Положения о порядке осуществления банками операций с векселями в национальной валюте от 16.12.2002 № 508 // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0174_03
5. Стаття 1 // Письмо от 29.07.2008 // Министерство юстиции Украины // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v337_323_08

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА САМОЗАХИСТ СПАДКОЄМЦЯ БЕЗДОКУМЕНТАРНИХ АКЦІЙ ПРИ ЇХ ВІДЧУЖЕННІ ЗА ЗАПОВІТОМ

КУЛИК М. М.

здобувач кафедри цивільного права № 2

*Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Конституція України передбачає, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань (частина 5 статті 55).

Особа може обирати способи самозахисту, такі способи можуть встановлюватися договором або актами цивільного законодавства (абзац 2 частини 2 статті 19 ЦК України).

Загальне цивільне законодавство, зокрема, ЦК України не передбачає порядок спадкування цінних паперів. Ним передбачено тільки спадкування частки у статутному капіталі таких господарських товариств як товариства з обмеженою відповідальністю (частина 5 статті 147). Нормами ЦК України передбачено, що не входить до складу спадщини право на участь у товариствах, якщо інше не встановлено законом або їх установчими документами (частина 2 статті 1219 ЦК).

Стосовно спадкування акцій Верховний Суд України надав деякі роз'яснення у постанові Пленуму від 30.05.2008 р. № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» (пункт 9): «Вирішуючи спір про спадкування частки учасника підприємницького товариства, необхідно враховувати, що це допускається статтями 130, 147, 166 ЦК, статтями 55, 69 Закону України від 19.09.1991 року N 1576-ХІІ «Про господарські товариства» і не підпадає під заборону пункту 2 частини першої статті 1219 ЦК. При цьому спадкується не право на участь, а право на частку в статутному (складеному) капіталі.

В акціонерних товариствах до спадкоємців переходить право власності спадкодавців на акції. Зі складу спадщини не можуть бути виключені права на акції закритих акціонерних товариств. За відсутності в законі обмежень щодо спадкування права на акції такого товариства суди не повинні відмовляти у визнанні права власності спадкоємців на акції».

Спадкування акцій як частки статутного капіталу акціонерного товариства передбачено абзацами 2 та 3 статті 28 Закону України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 року

N 1576-XII: «Акція може бути придбана також на підставі договору з її власником або держателем за ціною, що визначається сторонами, або за ціною, що склалася на фондовому ринку, а також у порядку спадкоємства громадян чи правонаступництва юридичних осіб та з інших підстав, передбачених законодавством. Перехід та реалізація права власності на акції здійснюються відповідно до законодавства України».

В. Г. Данчук, досліджуючи спадкове право, зазначав, що в акціонерних товариствах до спадкоємців переходить право власності на акції, які як цінні папери відповідно до статей 194, 195 ЦК України та Закону України від 23.02.2006 р. № 3480-IV «Про цінні папери і фондовий ринок» засвідчують у статутному (складеному) капіталі, надають їх власникам право на участь в управлінні емітентом і одержання частини прибутку, зокрема, у вигляді дивідендів, на частину майна при ліквідації емітента.

При цьому не можна виключати зі складу спадщини акції закритих акціонерних товариств та відмовляти спадкоємцям у визнанні права власності на акції, оскільки цінні папери відповідно до Ст. 177 ЦК України є об'єктами цивільних прав, які за Ст. 178 ЦК України можуть вільно переходити від однієї особи до іншої в порядку спадкування, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, або не обмежені в обороті, або є невід'ємними від особи, що має бути прямо встановлено в законі. За відсутності в законі обмежень на спадкування акцій закритого акціонерного товариства не можна відмовляти у визнанні права власності спадкоємця на акції, навіть, якщо це не передбачено статутом товариства [1, с. 218].

Особливістю бездокументарні акції є те, що це емісійні цінні папери, які посвідчують певні корпоративні права та.

І. Р. Калаур, досліджуючи організаційні (особисті) права учасників корпорацій, підкреслює, що законодавець визначає корпоративні права як поєднання двох груп прав – майнового і немайнового характера.

Аналіз законодавчих актів, які визначають права учасників господарських товариств, дозволяє виокремити в останню групу такі основні правомочності:

- брати участь в управлінні товариством у порядку, визначеному в установчих документах, крім випадків, установлених законом;
- брати участь у розподілі прибутку;
- вийти в установленому порядку з товариства;
- одержувати інформацію про діяльність товариства у порядку, встановленому установчими документами.

Як і щодо майнових корпоративних прав, перелік немайнових прав не є вичерпним, оскільки учасники господарських товариств можуть мати інші права, встановлені установчим документом та законом. Так, за Законом України «Про акціонерні товариства» акціонери в процесі здійснення права на участь у загальних зборах товариства наділяються низкою прав:

- право на отримання інформації про дату, час і місце проведення загальних зборів та іншу інформацію, передбачену ч. 3 Ст. 35 Закону;
- право ознайомитися з документами, необхідними для прийняття рішень з питань порядку денного. У повідомленні про проведення загальних зборів зазначаються конкретно визначене місце для ознайомлення (номер кімнати, офісу тощо) та посадова особа товариства, відповідальна за порядок ознайомлення акціонерів з документами (ч. 1 Ст. 36);
- право ознайомитися з проектом (проектами) рішення з питань порядку денного (ч. 2 Ст. 37);
- право внести пропозиції щодо питань, включених до порядку денного загальних зборів акціонерного товариства, а також щодо нових кандидатів до складу органів товариства. Пропозиції вносяться не пізніше ніж за 20 днів до проведення загальних зборів (ч. 1 Ст. 38);
- право знати про зміни в порядку денному (ч. 7 Ст. 38);
- право брати участь у загальних зборах особисто або через представника (Ст. 39) [2, с. 178].

На відміну від інших бездокументарних цінних паперів бездокументарні акції, що посвідчують корпоративні права, мають обмежену цивільну оборотоздатність, що не дозволяє спадкувати корпоративні права немайного характеру.

В. Г. Данчук зазначав, що оскільки заповіт є правочином, на нього поширюються загальні норми зобов'язального права [1, с. 222].

В. Ю. Чуйкова стосовного юридичної природи заповіти підкреслювала, що за своєю юридичною природою заповіт – односторонній правочин із волевиявленням однієї особи (за винятком заповіту подружжя), внаслідок чого після її смерті у осіб, зазначених у заповіті, виникає чи зникає право на одержання спадщини [4, с. 509].

І. Р. Калаур з цього приводу зазначав, що, по-перше, немайнові корпоративні права окремо та сукупно не можуть бути предметом деяких правочинів, оскільки у цивільному обороті корпоративне право виступає як неподільний об'єкт; по-друге, вони переходять до іншої особи при відчуженні акцій чи частки у статутному (складеному) капіталі; по-третє, їхній зміст та співвідношення із майновими залежить від організаційно правової форми господарського товариства [2, с. 179-180].

Н. Р. Кобецька, досліджуючи форми захисту корпоративних прав, зазначала, що самозахист корпоративних прав відбувається шляхом реалізації наданих учасникам законодавством та внутрішніми актами товариства можливостей із забезпечення своїх прав без звернення до суду чи інших спеціальних державних органів. У корпоративних правовідносинах, на відміну від інших, ця форма відіграє значну роль у захисті прав, що безпосередньо випливає з особливостей корпоративних правовідносин, корпоративного управління та організації діяльності господарських товариств. Зокрема, законодавством закріплено ряд положень щодо діяльності господарських товариств, які є своєрідними гарантіями прав їх учасників, а також можливості учасників у випадках, коли є порушення їх прав чи, на їх думку, такі порушення можуть реально виникнути, припинити їх шляхом звернення до внутрішніх органів управління господарським товариством.

При цьому, залежно від порядку реалізації самозахисту, можна виділяти: а) безпосередній порядок самозахисту корпоративних прав, який передбачає самостійні дії учасників товариства без залучення інших суб'єктів, зокрема, органів управління товариством; б) опосередкований порядок самозахисту, який потребує залучення до захисту своїх прав органів управління господарським товариством [4, с. 315-316].

Відчуження бездокументарних акцій на підставі заповіту має свої особливості, пов'язані з суб'єктами спадкових відносин, один з яких спадкодавець на час відкриття спадщини вже відсутній, та не може бути суб'єктом зобов'язальних правовідносин, які виникають після прийняття спадщини спадкоємцем. Тому спадкоємцю як уповноважена за бездокументарними акціями особа може реалізувати своє право на самозахист у випадку їх порушення, звернувшись з вимогою про виконання певних корпоративних зобов'язань (майних та немайнових) акціонерним товариством до його органу управління. Такі корпоративні зобов'язання виникли внаслідок придбання бездокументарних акцій спадкодавцем та перейшли спадкоємцю за одностороннім правочином.

Список літератури:

1. Данчук В. Г. Спадкове право / В. Г. Данчук // Практика застосування окремих норм Цивільного кодексу України: практ. посіб. / В. І. Гуменюк, А. С. Довгерт, О. В. Дзера [та ін.]. – Київ: Ін Юре, 2008. – С. 213-233.
2. Калаур І. Р. Організаційні (особисті) права учасників корпорацій / І. Р. Калаур // Корпоративне право України: підруч. / за заг. ред. В. В. Луця. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – Розд. 6, § 4. – С. 178-182.
3. Чуйкова В. Ю. Спадкування за заповітом / В. Ю. Чуйкова // Цивільне право: підруч.: у 2 т. / за ред.: В. І. Борисова, В. Л. Яроцький. – Харків: Право, 2011. – Т. 1. – Гл. 22. – С. 509-521.
4. Кобецька Н. Р. Форми захисту корпоративних прав / Н. Р. Кобецька // Корпоративне право України: підруч. / за заг. ред. В. В. Луця. – Київ: Юрінком Інтер, 2010. – Розд. 11, § 1. – С. 305-318.